

AEC : ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผลกระทบ และการปรับตัวของอุตสาหกรรมไทย

โดย รศ.ชนินทร์ ชุณหพันธุ์รักษ์

นับจากนี้ไปธุรกิจ SMEs ไทยอาจเหลือเวลาอีกไม่มากนัก ในการเตรียมตัวทั้งในเชิงรุกและเชิงรับรองรับการเป็น “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC)” ในปี 2558 ซึ่ง AEC ก็คือประเทศอาเซียน 10 ประเทศที่ได้มีการขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ในวงกว้างขึ้นจากเดิมที่เน้นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางการค้าภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ อาฟตา(AFTA) ด้านเดียว แต่ด้านภาวะการแข่งขันและกระแสนการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆที่รุนแรงขึ้นทำให้ประเทศอาเซียนได้พยายามสร้างความเป็นปึกแผ่นทางเศรษฐกิจภายในภูมิภาคอันจะช่วยเพิ่มบทบาทและอำนาจต่อรองของอาเซียนในเวทีเศรษฐกิจโลกมากขึ้นจึงเป็นที่มาของการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC ขึ้นอันจะเอื้อให้ประเทศอาเซียนทั้ง 10 ประเทศกลายเป็น “ตลาดและฐานการผลิตเดียว” ซึ่งจะทำให้ของเขตการค้าและการลงทุนเปิดกว้างขึ้นจากเดิมอีกหลายเท่า จากขนาดตลาดที่มีประชากรสูงสุดเพียง 5 แสน – 200 ล้านคน ก็จะขยายขึ้นเป็นระดับ 600 ล้านคน จึงนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของเศรษฐกิจและธุรกิจไทย โดยเฉพาะธุรกิจ SMEs ไทยควรที่จะศึกษาและทำความเข้าใจ AEC ให้เข้าใจและทราบถึงโอกาสและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการวางแผนและปรับกลยุทธ์รองรับ และมองหาจุดยืนของธุรกิจไทยก้าวสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเต็มตัวในปี 2558

ข้อมูลประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

อาเซียน (ASEAN) หรือ สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2510 สมาชิกเริ่มแรกมี 6 ประเทศ คือ บรูไน อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย ภายหลังได้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก 4 ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม หรือเรียกกันว่า CLMV เพื่อสร้างสัมพันธภาพเพื่อสร้างสันติภาพในภูมิภาคอันจะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และได้มีการรวมกลุ่มเพื่อขยายความร่วมมือ และการค้าระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น โดยการจัดทำเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) เมื่อปี 2535

สำหรับ AEC นั้น มีจุดเริ่มต้นจากการประชุมสุดยอดอาเซียน(ASEAN Summit) ครั้งที่ 8 ในปี 2545 ที่ประเทศกัมพูชาซึ่งมีมติเห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทางการดำเนินงาน เพื่อมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ที่มีลักษณะคล้ายกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community : EEC) และในปี 2546 ผู้นำอาเซียนได้ออกแบบแถลงการณ์ Bali Concord II เห็นชอบให้มีการรวมตัวเพื่อสู่การเป็น AEC ภายในปี 2563 พร้อมๆกับการเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันทั้งทางด้านซึ่งเป็นการรวมตัวกันทั้งทางด้านเศรษฐกิจ (AEC) ด้านสังคม วัฒนธรรม (ASEAN Socio Cultural Community : ASCC) และด้านความมั่นคง (ASEAN Security Community : ASC) ซึ่งถือเป็นสามเสาหลักของประชาคมอาเซียน ต่อมาในปี 2550

ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญา เซบู ที่มีเป้าหมายเร่งรัดการเป็น AEC Blueprint หรือกรอบการดำเนินการเพื่่มุ่งสู่การเป็น AEC ให้ได้ตามกำหนดใหม่

เป้าหมายสำคัญของการเป็น AEC

การที่อาเซียนจะรวมตัวกันเป็นประชาคมเศรษฐกิจในปี 2558 (ค.ศ.2015) อาเซียนได้จัดทำแผนงานในเชิงบูรณาการในด้านเศรษฐกิจต่างๆหรือพิมพ์เขียวเพื่อจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 เรื่อง ดังนี้

1. การเป็นตลาดเดียวและฐานการผลิตร่วม ให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น
2. การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจอาเซียน-การสร้างความสามารถในด้านต่างๆเช่น นโยบายการแข่งขัน สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง และเทคโนโลยีสารสนเทศ)
3. การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค-การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของสมาชิก และลดช่องว่างของระดับการพัฒนาระหว่างสมาชิกเก่าและใหม่ เช่นการสนับสนุนการพัฒนา SMEs
4. การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก-การรวมกลุ่มเข้ากับประชาคมโลกโดยเน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศภายนอกภูมิภาค เช่น การจัดทำเขตการค้าเสรี และการสร้างเครือข่ายในด้านการผลิตจำหน่าย เป็นต้น

ผลผูกพันต่อประเทศไทยในการรวมตัวเป็น AEC

การรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีผลผูกพันต่อประเทศไทย ดังนี้

1. การเปิดเสรีการค้า ภายใต้ความตกลงการค้าสินค้าอาเซียน(ASEAN Trade in Good Agreement : ATIGA) มาตรการด้านภาษีอาเซียนมีเป้าหมายที่จะต้องดำเนินการยกเลิกภาษีสินค้าสำหรับกลุ่มภาษีสินค้าสำหรับกลุ่มอาเซียน 6 ภายในปี 2553 (ค.ศ.2015) ซึ่งไทยได้ดำเนินการสิ้นไปแล้ว ตั้งแต่ปี 2553 ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่าการรวมตัวกันเป็น AEC จึงไม่ทำให้ไทยต้องลดภาษีสินค้าใดๆเพิ่มเติมอีกโดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าอุตสาหกรรมในปี 2558 มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่มีภาษี(Non-Tariff Barriers : NTBs) อาเซียนได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกมีการลดมาตรการการค้าที่ไม่มีภาษี(Non-Tariff Measures : NTMs) โดยไทยได้ผูกพันการยกเลิกมาตรการ NTMs ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมาตรการโควต้า 3 ชุด โดยต้องยกเลิกมาตรการโควต้า ในปี 2551 2552 และ 2553 ในขณะนี้ประเทศไทยได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้วเกือบทั้งหมด ยังขาดเพียงแต่ข้าวที่กำลังอยู่ระหว่างการหารือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาแนวทางและมาตรการป้องกันปัญหาต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นมีการยกเลิกมาตรการดังกล่าว

2. การเปิดเสรีการค้าบริการ โดยเพิ่มสัดส่วนการถือหุ้นของนักลงทุนอาเซียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ภายในปี 2553 ในสาขาบริการสำคัญ (Priority Integration Sector) ได้แก่ สาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ สาขาสุขภาพ และสาขาการท่องเที่ยว ภายในปี 2556 ในสาขาโลจิสติกส์ และภายในปี 2558 ในสาขาบริการอื่นๆ ทุกสาขา ทั้งนี้ สามารถยกเว้นสาขาที่อ่อนไหวได้

3. การเปิดเสรีการลงทุน ในสาขาอุตสาหกรรมที่ตกลงกันและการให้การปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ

4. การเปิดเสรีด้านเงินทุนเคลื่อนย้าย จะเปิดเสรียิ่งขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยสมาชิกมีมาตรการปกป้องที่เพียงพอเพื่อรองรับผลกระทบ

5. การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรี โดยให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของแต่ละประเทศ

6. การดำเนินการตามความร่วมมือรายสาขาอื่นๆ เช่น ความร่วมมือด้านเหมืองแร่ ความร่วมมือด้าน SMEs การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน (คมนาคม เทคโนโลยี สารสนเทศ พลังงาน) เป็นต้น

ผลกระทบของ AEC และการปรับตัวของอุตสาหกรรมไทย

ผลกระทบเชิงบวก

1. การลดและยกเลิกมาตรการทางภาษีในปี 2553 เป็นร้อยละ 0 ทั้งหมดยกเว้นรายการสินค้าอ่อนไหวและอ่อนไหวมาก (Sensitive and Highly Sensitive) ของกลุ่มอาเซียน 6 รวมทั้งประเทศไทย และ 2558 สำหรับกลุ่ม CLMV เป็นการอุปสรรคทางการค้าและส่งเสริมให้อาเซียนเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่ เป็นการเพิ่มโอกาสร้อยละ 22.7 ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศทั้งหมดของไทย (เพิ่มจากร้อยละ 20 ในปี 2552)

2. ต้นทุนในการผลิตของไทยต่ำลง สามารถนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลางที่ใช้ในการผลิตได้ในราคาที่ถูกลง

3. เป็นการสร้างเสริมโอกาสการลงทุนเมื่อประเทศอาเซียนมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนได้เสรีมากขึ้น

4. เพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการไทย เมื่อมีการใช้ทรัพยากรการผลิตร่วมกัน/เป็นพันธมิตรทางธุรกิจร่วมกับอาเซียนอื่นๆ

5. เพิ่มอำนาจการต่อรองของไทยในเวทีการค้าโลก

ผลกระทบเชิงลบ

1. สินค้าของประเทศอาเซียนอื่นเข้าสู่ตลาดไทยได้โดยไม่มีภาระภาษี ทำให้ผู้ประกอบการไทยต้องแข่งขันมากขึ้น แต่ที่ผ่านมาไทยกลับมีมูลค่าการส่งออกไปยังอาเซียนสูงกว่าการนำเข้าจากอาเซียน

2. ในด้านการลงทุน หากประเทศไทยไม่มีการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน (Infrastructure) ประสิทธิภาพการผลิตของแรงงาน (Labor productivity) และไม่มีการปรับปรุงกฎระเบียบกฎหมายให้มีความทันสมัยไม่เป็น

อุปสรรคต่อนักการลงทุน อาจทำให้มีการโยกย้ายฐานการผลิตจากประเทศไทยไปยังประเทศอื่นๆ ใน ASEAN ที่เหมาะสมกว่า

3. การเคลื่อนย้ายแรงงานได้อย่างเสรี อาจทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานมีฝีมือของไทยไปประเทศที่ให้ค่าตอบแทน สูงกว่า เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และบรูไน และต้องจ้างแรงงานต่างด้าวจากประเทศแรงงานถูกกว่าเข้ามา อาจก่อปัญหาด้านสังคม และเนื่องจากทิศทางนโยบายของไทยคือ การเป็น “รัฐสวัสดิการ” ทำให้งบประมาณของรัฐส่วนหนึ่งจะไปเป็นสวัสดิการของแรงงานต่างด้าว

4. ตลาดสินค้าในประเทศ (Domestic Market) หากตลาดภายในของไทยยังไม่มีกลไกในการป้องกันไม่ให้สินค้าคุณภาพต่ำกว่าที่ผลิตได้ในประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นเข้ามาขายในประเทศมากขึ้น ก็จะทำให้เห็นนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีคุณภาพสูงขึ้นอาจเกิดปัญหาอุปสรรคได้ เนื่องจากไม่มีตลาดภายในประเทศรองรับ รวมทั้งอาจส่งผลกระทบต่อวิทยาแก่ผู้ประกอบการไทยในการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตได้

ภาคอุตสาหกรรมไทยจำเป็นต้องมีการปรับตัว ดังนี้

1. การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต ทั้งในด้านแรงงาน เทคโนโลยี รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการในตลาดโลก เพื่อที่จะสามารถแข่งขันกันได้
2. การเตรียมความพร้อมด้านสาธารณูปโภคและระบบโลจิสติกส์เพื่อรองรับการลงทุนจากต่างประเทศ
3. หาดตลาดส่งออก ปรับปรุงการผลิตให้สามารถปฏิบัติตามกฎถิ่นกำเนิดสินค้าของอาเซียนได้ รวมถึงการบริหารจัดการ การจัดหาวัตถุดิบราคาถูกและมีคุณภาพดีในภูมิภาค
4. การปรับปรุงโครงสร้างภาษีของไทยทั้งระบบเพื่อให้เอื้อประโยชน์แก่ผู้ประกอบการไทย
5. ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการผลิต (Production Network) เพื่อให้สามารถสร้าง Economy of Scale เพื่อที่สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก
6. ปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการผลิตการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม
7. มีกลไกที่ก่อให้เกิดความเสมอภาคในการเข้าสู่ตลาดภายในประเทศอย่างเป็นรูปธรรม